

**2018
TENYIDIE**

Total marks : 90

Time : 3 hours

General instructions:

- i) *Approximately 15 minutes is allotted to read the question paper and revise the answers.*
- ii) *The question paper consists of 22 questions. All questions are compulsory.*
- iii) *Marks are indicated against each question.*
- iv) *Internal choice has been provided in some questions.*

N.B: *Check that all pages of the question paper is complete as indicated on the top left side.*

SECTION – A (Kesi Mhaphrü)

1. Thedze hau phrülie di ketso kebako kelashülie:

Nagamia kijü nu leshümhasi vorkelie geinu themia mhakechü puocha kekrei puo nunu ta baketa ngulie. Siro Tenyimia teibouko nu rei mechü kelevu liro leshümhasi pfhülie di u nuonuo bu mhakesimia chü tsiu sorkari lietho chü di mereibouko nu mhachükecü rübei le di lie cie di u va kracüketuo se kepetha petsa se bate. U tsiepfumia kelhouzho nu mia puoe mhachü si parta liro u thuo u mese nu u va kracü morokesuo se petha mu umo kezha phra sedetaya. Siro tsie teiki kelhouzho mehoshü ro leshümhasi pfhü di mha pete pie u krünuo pele mu u kele kephrakecü rübei sie u mo kezha phrakecü ba moketa ngulie. Süla leshümhasi pfhülie zorei mhakechü dorhü kesa u geinu par di mhachülie kemo la mha pete nu sorkari merü di lhou bate. Leshümhasi geinu mhatho lisi dze huo silieya derei süu puocha huo nu se mhachülie kevi zo. Süla tsie leshükephrümia kekra rei u lietho pfhü pejü di mha kere ze kese baketa ngulie. Leshümhasi ngukelie sie lietho kekrecü kepetha lietho, darukesimia, sorkari lietho puocha kekrecü, kechü dorhü kesimia hamhiekö nu mhachü ba. Sirei Nagamia nuolhou pete bu leshüphrü baketa la lietho cha mere se bate.

Mia puoe mhachü morei mele motota ro mecamekhro balieya mo. Themia kehouporei meleshü liro puo zhakhra sü puosi vülie zotuo. Puo mhachü di krakelieu puo kelhou nu u keneitho-u chüta zotuo. Mhachü mo di mia bu u theke sei ba liro puo kelhou nu thenou kemvü mu kenei ketho-u ngulie lho. Süla mhachüshü di u thuo u kelhou nu u va kracülie mu mechü la rei mha kevi chü sashülie vi. Siedze kevi la tsie teiu nu mia pele keba kelevu khawa di u thuo rei u tha nu mhachüshü, shürhoshürhei mu Nagamia bu mhanyi par isilie ro kezekevi mu kekhrie u kijüu nu balietuo. Siro mhakechü se u zho chü di u mia puopuocü u kelhou ha puoma kenya thau pralie khe. Keshürheimia mhachü mecütaya mo mu mhachükesü geinu mhanyilietuo.

Keriekimia mhakechü dorhüko mu kishükinyi kepfhü dorhüko pie u donu mhachü kehie salie liro u va krakecü ha mha kere puo chüta lho zo. Süla u tsiepfumiako kemecie se di mhachü kevor mu tsie teiu nu mhasi mu dorhü kevikio pie kesalie ro u Nagamia kishükinyi thau vi kehielieketuo lewe.

Ketsokeshü:

(a) Mechü kelevu u nuonuo bu leshü phrülíe ro kedipuo chükecü leya ga?	1
(b) U tsiepfumia kelhouzho nu mia puoe mhachü si parta ro kedipuo pie u petha sedetaya ga?	1
(c) Kedipuo la leshümhasi pfhülie rei mha pete nu sorkari merü di lhou bata üsi ga?	2
(d) Kedipuo chü ro u mo mecamekhro balieya ga?	1
(e) Themia pete u siedze kevi la kedipuo kemhie morosuo ga?	2
(f) Themia kimhiekecümia mhanyilietuo ga?	1
(g) Die hanie puo kepetsou dieu thushülie:	1+1=2
(i) Mhanyi	
(ii) Shürhei	

SECTION – B (Thedze kezo)

2. **Hanie puo (1) kedapie dieca 100-150 mese thushülie:**
- a. ‘Mesamezhü di dzieyha khashükelie’ (*Clean election*)
- Moro** **6**
- b. Kephrünuomia puoe leshüki nu vor menuoketa la kepethau mu kephrünuou unie kerüchükecü rüchüdie puo thushülie.
3. **Hanie puo (1) kedapie thushülie:**
- a. **Hau pekhrotsa thupie kebau phrüşhü di khune kemhiekecü (copy-editing) chüshülie:**
- u tsiepfumia thiedzü lesü shikemo teiki zorei U donu va do themia mhashi sekecü mu udo vise di u ramie mha keviketra chükechü themia huo lhou sierürü vor themia süko mhasie mياهو miaruomia le tso keliepfü mo. Themia hako mhaphro ngulie di mhashilie mu sidi u teiki themia kekha kerepie dieze nu ba lie mu sidi kelhuzho shierei morei nanyü zhoko shierei shü kedeilíelie vor. Mhakesi sükoe niakilomia.
- Moro** **4**
- b. Noe n leshüki nu rüzhüko krütäu. Rüzhü kesithomia puoe nadi nu vor ba. Süla puo bu vor chazou rüzhüko rüzhükecü se kephrünuoko hüşhüketuo la phreikie puo thupie puo tsüşhülie. Dieca 50 mese nunu thushülie.

SECTION – C (Diezho)

4. **Hako chatha khakeshü medzi di kelashülie:** **12x1=12**

- (a) _____ nu nyiepou kekra ba. (*Zarhe dieza puo pie kheshülie*)
- (b) A thie leshüda kesa puo khrülie. (*Kerheiro kejü thenuthepfu zakieü rhieshülie*)
- (c) Puo bu vor kepethau ze kesewacie. (*Zasou-u rhieshülie*)
- (d) Pesikhoi ikecüue suna zo. (*Rüdikemo dietho-u rhieshülie*)
- (e) Puo thunudzü _____ krielie. (*Ketsakekra dietso pie kheshülie*)
- (f) We diepfhüdierhuko pie mia ki pukecü vi mo. (*Dieca rhiepie kebau diezho kikru kiu nu ba ga?*)
- (g) Puo kekrü touta zo. (*Dieca rhiepie kebau dieba kiu ga?*)
- (h) Süüsü puo mengu-u zo. (*Rhiepie kebau zasou krotse kiu nu ba ga?*)
- (i) _____ teikhrie bu a lie va phrewate. (*Ungo pfhephra pie kheshülie*)
- (j) Themiae prukeshü la re latuo. (*Diekheu rhieshülie*)
- (k) ‘Cha’ hau se ‘tsüle’ (*Superlative degree*) nu thushülie.
- (l) Nhicunuoyo nyü peto seshü. (*Khuli diebau rhieshülie*)
5. Dieba zatse seko thushülie. 3
6. **Hakhro kebau Tenyidie nu thuyie chüshülie:** 5
 Sometimes it’s appropriate to put someone else’s needs before our own. This is the meaning of sacrifice. Along with sacrifice comes some discomfort; perhaps even some pain. This is what makes sacrifice a value to live by.

SECTION – D (Diemvü)
Thedze

7. Niakibama mu Virüzouma rüna nie donu therieu üse kiüya ga? 1
8. Suomia üse ‘U krü so’ üya ga? 2
9. Vitsonyü kedipuo se vo puo nia vasi ga? Puo niapfü za supuo ga? 1+1=2
10. Kedipuo la Tenyimia zorei die nu kepfhesilie kenjüte ga? 3
11. Kedipuo la kharu ha se morokesuotho puo chü vor üsi ga? 3
12. “...u pfutsanuoko kelhou teiki thehouba se kemeyie phiya...”
- (a) ‘Thehouba’ kedipuo ga? 1
- (b) Thehouba geinu kedipuo silieya ga? 1
- (c) Kedipuo la thehouba se kemeyie phiya ga? 2
13. a. Vitso Kedisenyü se nhie kedipuo pupie puo zhapu chüshü ga? Pede di

thushülie.

5

Moro

- b. *“Hie we thie tsu tsiekedi geinu
Sieu nei pfü pezilie dinu
Tsiezhü zha ze kenienuo kinu
Balie lho rei nouca jüya ho.”*

- (i) Ü hau thedze kiu nunu separ ga? (1)
 (ii) Supuo ü hau chü ga? (1)
 (iii) Sieu sü supuo pu ba ga? (1)
 (iv) Dieca hako puoca thushülie: (½ x4=2)
     (a) Tsiekedi (b) Sieu
     (c) Kenienuo (d) Nouca

Geizo

14. ‘Kenei Kekra Ki Ketho Yopuo Vi’ icü geizo-u nu u meda kesuomia kedipuo silie reya üsi ga? 1
15. ‘Thenupfü Kelhou’ geizo-u nu ükezopfüe kedipuo le di geizo-u zoshü ga? 2
16. Medo-e ‘Kenei Kekra Ki Ketho Yopuo Vi’ geizo-u nu kedipuo se ketarhoshü ga? 2
17. **Geizo diecha hanie puoca vatshashülie:** 3+3=6
- a. *Teicie hiedia rüyuo pa derei
Cie pengou sa phichülie moro
Phichümia tha pra mengaya shie.*
- b. *Mha kevi cha puo nuonuoko tsü,
Ketha ngu ru kedichienuo shi!
Tsie ki kelhou a mhi pie kengu
Phichü tuo mo nhicumia rübei.*
18. ‘Nhamenyiepou’ geizo-u nu ükezopfü-e khriesariüko ki kedipuo puo vameloshü ga? 4
19. a. ‘Thenupfü Kelhou’ geizo-u supuo zoshü ga? Thenumia penuokelie dze pushü liro themiako kikemhie taya üsi ga? Thenumia mhatho kikemhie baya üdi geizo-u nu pushü ga? 1+1+3=5
- Moro**
- b. *“Nie pa nie zü tuoketa pete
Kie kengu ze teigei kedi nu*

*Thehoutheba kevi kese la
Zo balie di hie ketsur nhie
Hie zelieluo, hie kekhriethoko.”*

- (i) Diecha hako geizo kiu nunu se par ga? (1)
- (ii) Supuo geizo hau zoshü ga? (1)
- (iii) Suomia kie kengupie teigei kedi nu shüwakecü pushü ga? (1)
- (iv) Suomia üse kekhriethoko üdi geizo-u nu pushü ga? (2)

Noudo Dze

- 20. Dietho kemo kinyi kengukeliemia kenuotsa u kelhou kimhie votaya üsi ga? 2
- 21. Dietho-o mu Menuosienuo unie kikrue Kepenuopfü khürprei nu lhoukeshü la theja kimhiecü ngulie ga? 3
- 22. a. Puvüü puo se tie kedipuo pupie puo nuonuoko tarhoshü shiü kecali di thushülie. 5

Moro

- b. *“Raka se vor ro pielie rei vi ho, uko vie puo mo mechü vie biepie ba di za keba zo, süla pielie zorei vi ho.”*
- (i) Supuo mechü raka bie cü ba ga? (1)
- (ii) Diecha hako suomia pu mu kicü teiki puo pu ga? (1+1=2)
- (iii) Kedipuo la raka se vor ro pielie nuta ga? (2)

*****